

Social hållbarhet

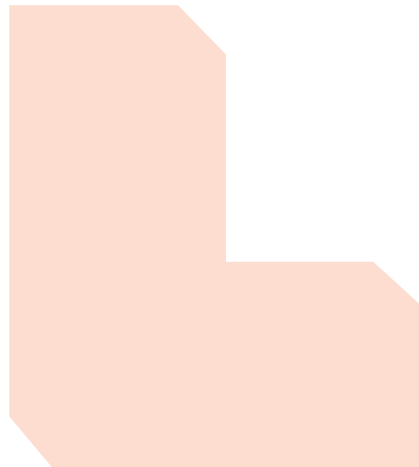
Vad är social hållbarhet i stadsplaneringen i Lund?
Vad påverkar arbetet med den sociala hållbarheten?
Centrala utgångspunkter

EN DEL AV FÖRARBETENA TILL LUNDS NYA ÖVERSIKTSPLAN

PM17

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	3
VAD ÄR SOCIAL HÅLLBARHET I STADSPANERINGEN I LUND?	4
FRAMGÅNGSFAKTORER I PLANERINGSPROCESSEN	6
VAD PÅVERKAR ARBETET MED DEN SOCIALA HÅLLBARHETEN?	7
BARNPERSPEKTIVET	9
CENTRALA UTGÅNGSPUNKTER	10

TEXT
Strukturavdelningen genom Matilda
Sandberg och Lisa Hallengren

FOTO
Lunds kommun där ej annat anges

Sammanfattning

Social hållbarhet är en viktig byggsten för att skapa ett gott samhälle, en bra stad och kommun. Social hållbarhet är inte ett begrepp som ger exakta formuleringar eller mätbara värden, utan anger snarare en utvecklingsriktning. Två linjer kan dock ses som centrala. Den ena är välfärd, i meningen att människor måste ha en rimlig standard och trivsamt livsmiljö, samt en någorlunda rättvis fördelning av resurser. Den andra är sociala system med en förmåga att lösa de problem som människor kan hamna i.

SOCIAL HÅLLBARHET OCH UTMANINGAR I LUNDS KOMMUN

Samhället står inför ett antal utmaningar varav många är kopplade till social hållbarhet. Det går överlag att se en ökad segregering och polarisering i samhället. Detta är något som skapar otrygghet och som ökar skillnaderna och det mentala avståndet mellan människor. Genom att jobba med social hållbarhet, samspel och mötesplatser där olika grupper möts kan man motverka polarisering och skapa ett tryggare och mer jämlikt samhälle.

Lund kan upplevas som svår att komma in i och i vissa sammanhang kan Lund ses som en exkluderande stad och kommun med socialt och ekonomiskt homogena bostadsområden. Den höga utbildningsnivån i kommunen gör att de flesta invånarna är köpstarka vilket leder till höga bostadspriser vilket kan stänga ute vissa grupper. Social hållbarhet genom arbete med bland annat blandade upplåtelseformer kan vara ett sätt att inkludera fler.

Andra viktiga delar inom arbetet med den sociala hållbarheten rör medborgarnas delaktighet och inflytande samt människors tillgång till gröna rum och möjlighet till fysisk aktivitet och rekreation.

Foto: Miriam Preis

Syftet med detta PM

Vi vill med detta PM öppna upp för diskussion kring social hållbarhet gällande planering och framtidsbilden för Lund.

- Hur skapar vi det socialt hållbara Lund?
- Hur kan vi arbeta för att Lund ska vara en kommun där alla känner sig välkomna och trygga?

Detta PM knyter an till ett antal andra PM. Social hållbarhet är en viktig faktor inom alla områden och beröringspunkter med alla andra PM går därför att se. Extra mycket kopplar detta PM dock an till; Framtidens bostäder, Medborgardialog, Grön infrastruktur och ekosystemtjänster och Stadsliv och möten.

Vad är social hållbarhet i stadsplaneringen i Lund?

HÅLLBAR UTVECKLING

Självaste begreppet hållbar utveckling introducerades 1987 genom FN-rapporten Vår gemensamma framtid. I den definieras hållbarhet som: ”En samhällsutveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.”

Hållbarhet handlar alltså om att ta hänsyn till och arbeta med dagens och framtidens samhälle, och inte minst vägen däremellan. Det finns en naturlig koppling till tidsaspekten, en robusthet, och innebär därför att stabilitet måste prioriteras. Men även kapacitet att anpassa till nya villkor, det vill säga flexibilitet, är betydande. Ofta delas hållbarhet in i tre huvudområden – ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter – vilka är helt beroende av varandra för att fungera och måste prioriteras lika.

SOCIAL HÅLLBARHET

Social hållbarhet är inte ett begrepp som ger exakta formuleringar eller mätbara värden, utan anger snarare en utvecklingsriktning. Centralt inom social hållbarhet är dock välfärd, en rimlig standard för människor, trivsamt livsmiljö, samt en någorlunda rättvis fördelning av resurser. Det går ut på att skapa ett samhälle där människor får lika möjlighet till god livsmiljö oavsett behov och förutsättningar där vardagsförhållanden uppmärksammas genom bland annat en välplanerad och integrerad stadsstruktur.

Faktorer som medverkar till social hållbarhet i ett samhälle är:

- Demokrati
- Delaktighet och inflytande
- Jämställdhet mellan könen
- Utbildning
- Tillgång till fri information
- Hälsa och livskvalitet
- Bostäder
- Möjlighet att utöva sin kultur
- Religions- och yttrandefrihet

Flera av dessa faktorer påverkas av hur samhället planeras och utvecklas. Genom den byggda miljön går det att skapa olika förhållanden och förutsättningar gällande de olika faktorerna. Alla faktorerna går i olika mån att påverka genom samhällsplaneringen och den byggda miljön men de faktorer som är mest relevanta i detta sammanhang är delaktighet och inflytande, hälsa och livskvalitet och bostäder kopplat till skapandet av en hållbar livsmiljö för Lunds befolkning.

DEFINITION AV SOCIAL HÅLLBARHET I LUND

En förutsättning för social hållbarhet är att det råder konsensus i vad samhällets roll är och vad det offentliga ska erbjuda. Begreppet används på skilda sätt av olika aktörer,

Foto: Miriam Preis

Foto: Evelina Gustavsson

Foto: Miriam Preis

till exempel olika politiska inriktningar eller näringslivet, beroende av kontext och värderingar. Att finna en enda allomfattande och tillfredsställande definition av social hållbarhet går förmodligen inte. En viss avgränsning och förklaring är dock nödvändig för att begreppet ska vara användbart och betydelsefullt. Ett sätt är att lokalt, till exempel inom kommunen, finna en definition. I Lund har en sådan definition gjorts i kommunens ekonomiska verksamhetsplan för 2014-2018, i vilken social hållbarhet utgör ett av de fem prioriterade fokusområdena och beskrivs bland annat på följande sätt:

Kommunen ska skapa förutsättningar för en **god hälsa på lika villkor** för hela befolkningen.

Vi ska ge förutsättningar för ett gott liv och en **god livsmiljö** genom hög kvalitet i skola, omsorg, kultur, fritid samt **tillgång till boende, god närmiljö**, sysselsättning, social och ekonomisk trygghet.

Barnperspektivet ska utvecklas så att barns bästa alltid sätts i centrum.

I Lund finns ett demokratiskt, jämställt och **öppet klimat** som ger alla möjlighet att upptäcka, förstå och engagera sig i arbetet för att utveckla Lund.

Lund ska vara **välkomnande för alla** oavsett etnicitet, kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, sexuell läggning, ålder, funktionsnedsättning, religion eller annan trosuppfattning.

I ett stadsplaneringsssammanhang betyder det att kommunen måste:

- Arbeta för alla invånares möjlighet till ett gott och jämlikt vardagsliv.
- Verka för en jämlik fördelning av resurser mellan olika delar av staden och kommunen.
- Arbeta för delaktighet och engagemang hos invånarna.

ANSVARET FÖR SOCIAL HÅLLBARHET

Staten, landsting och kommuner har genom sina offentliga åtaganden ett stort ansvar för samhällsutvecklingen. Det finns på både nationell, regional och lokal nivå direktiv för att arbeta med social hållbarhet och frågor som förknippas med det. Stadsbyggandet är en av de avgörande faktorerna för samhällutvecklingen, med en omfattande social betydelse. Det finns både etiska och samhällsekonomiska skäl till att arbeta med social hållbarhet.

RUMSLIGT SOCIALA SKILLNADER

I ett stadsplaneringsperspektiv kan rumsliga manifestationer av sociala skillnader identifieras, exempelvis i form av socialt kodade rum och stigmatisering av platser och dess invånare. Dessa fenomen bekräftar och reproducerar i sin tur stadens sociala och ekonomiska mönster.

Den byggda miljöns betydelse för människors välbefinnande har kommit alltmer i fokus under senare år och man har börjat se en allt starkare koppling mellan samhällsbyggandet, hälsa och trygghet.

Existerande syn- och arbetssätt i planeringen behöver kompletteras med nya. Ett sådant grepp är det sociala hållbarhetsperspektivet där sociala satsningar ses som investeringar, snarare än kostnader. Perspektivet måste ingå från dag ett och i hög grad finnas närvarande i hela planeringsprocessen.

Studier visar att i mer jämlika samhällen tycks befolkningen ha en bättre genomsnittlig hälsa. En generell välfärdspolitik har betydelse för den sociala sammanhållningen. Möjlighet att påverka sina egna livsvillkor bidrar till en starkare känsla av delaktighet och inflytande. Förutom fördelar på ett individuellt plan är jämlikhet, trygghet och delaktighet, tillsammans med rent fysiska strukturer, avgörande för en levande och attraktiv stad.

Framgångsfaktorer i planeringsprocessen

Fyra utmärkande framgångsfaktorer för att jobba med social hållbarhet har identifierats. De innebär alla utmaningar, men är avgörande för ett gott resultat.

1. DEFINITION OCH RIKTNING

Tydlighet i vad som menas med social hållbarhet minskar risken för att de sociala aspekterna behandlas som en bifråga, eller något som ska ”checkas av”. Gemensamma mål underlättar också i det kontinuerliga arbetet, ger mandat och skapar en tydlig viljeriktning. Social hållbarhet måste ses som kontextbundet och målsättningar anpassas därefter. Planeringskontexten varierar dessutom beroende på varje planeringstillfälles unika förutsättningar.

2. SAMVERKAN

Ett viktigt element för att nå framgång är samverkan mellan olika aktörer med varierande erfarenheter och kompetenser. Exempelvis finns det mängder av relevant kunskap hos andra förvaltningar. I kommuner som systematiskt tar tillvara dessa resurser genom förvaltningsöverskridande arbete finns också ett ökat engagemang hos politiker och tjänstepersoner. Genom en större samverkan får den sociala hållbarheten dessutom ett större genomslag, på flera plan.

3. TRANSPARENS

Det är en utmaning att göra tillräckligt tydliga och transparenta beslutsunderlag som synliggör potentiella effekter av planer och eventuellt alternativa genomföranden. En god social konsekvensbeskrivning är dock nödvändig och en avgörande framgångsfaktor för att säkerställa att den sociala hållbarhetens utrymme och dignitet. Metod för framställandet varierar mellan olika aktörer och två goda exempel är Malmö och Göteborg.

4. INKLUDERING

Städer förväntas idag vara attraktiva och att konkurrera med varandra om olika former av kapital. Statens, liksom stadens, roll har till viss del förskjutits från att garantera välfärd till att understödja marknaden. Utvecklingen hamnar lätt i

konflikt med hållbarheten, inte minst gällande den sociala frågan om vilka intressen som ska prioriteras i stadsplaneringen. Förståelse för och medvetenhet om samhällets olika maktstrukturer och normer är således en framgångsfaktor. I syfte att uppnå ett socialt hållbart samhälle måste alla invånare vara inkluderade redan i planeringen.

SOCIAL HÅLLBARHET I ÖP

För att i planeringen på allvar kunna arbeta med social hållbarhet krävs en distinkt viljeriktning där detta prioriteras. Då inte bara i form av generella målformuleringar, utan även mer direkt kopplat till verksamheten. Ett tänkbart och bra forum för att uttryckligen forma ett sådant uppdrag är översiktsplanen, vilken är utgångspunkt för all annan planering i kommunen och kan fungera likt ett övergripande strategiskt paraply.

Översiktsplaner, och särskilt avsnitt med sociala teman, upplevs lätt som abstrakta och svåra att omsätta i praktik. För att ge stöd och mandat i arbetet för social hållbarhet, exempelvis på detaljplanenivå, är det nödvändigt att uttalat värna frågan i ÖP.

ÖP2010

Lunds kommuns gällande översiktsplan har ett genomgående ekologifokus och innehåller många stora infrastrukturella satsningar. De mest socialt inriktade utvecklingsstrategierna i planen (en mer attraktiv stad, livskraftiga tätorter och levande landsbygd) innehåller många element som verkar för social hållbarhet, även om de termerna inte uttryckligen används i särskilt stor utsträckning. De satsningar som diskuteras för att förverkliga strategierna är bland annat arbete för trygghet, möten, pendlingsmöjligheter och bostadsbyggande.

I praktiken saknas dock mycket av den tydlighet som krävs för att få genomslag för den sociala hållbarheten vilket är synd med tanke på de goda ambitionerna. Planens visionsdel återspeglas inte alltid i de mer konkreta avsnitten utan kan till och med stå i konflikt med dem, vilket skapar svårigheter i tolkning och hur prioriteringar ska göras.

Foto: Gabriella Pässe

Vad påverkar arbetet med den sociala hållbarheten?

Det finns flera samhällstrender som påverkar möjligheten för arbete med och förutsättningarna för social hållbarhet. I omvärlds- och trendanalyser för Lunds kommun går detta att koppla till sådant som en förändrad befolkning, Lunds attraktivitet, teknikutvecklingen och kommunens förändrade roll ofta kopplat till minskad rådighet.

EN FÖRÄNDRAD BEFOLKNING

Förändringen gällande befolkning i Lunds kommun kommer framförallt att handla om urbanisering, en befolkningssökning samt en större andel barn, unga och äldre. Det kommer till exempel att vara fler som går i pension än som börjar jobba. Detta ställer stora krav på samhället då det är färre i arbetsför ålder som ska försörja en större andel människor som inte arbetar. En ökad befolkning ställer också flera krav inom olika områden. Bland annat gällande tätare bebyggelse, bostadsförsörjning och tillgång till gröna miljöer.

EN ÖKAD POLARISERING

Idag går det, såväl globalt som regionalt och lokalt, att se en ökande polarisering i samhället. Många får det bättre samtidigt som många får det sämre, och gapen mellan sociala grupper växer på flera områden.

Även i Lund ökar polariseringen. Till exempel har kvoten mellan inkomstgränsen för de 10 % som har högst respektive lägst inkomster ökat från 2,14 år 1991 till 3,31 år 2011. Polareringen syns på olika sätt. Bland annat mellan olika grupper i staden men också mellan Lund som centralort och mindre orter i de östra delarna av kommunen. Både på

bostadsmarknaden och på arbetsmarknaden går det också att se en polarisering. Denna är dock mindre jämfört med många andra platser och kommuner i närheten.

I Sverige har hälsogapet mellan olika sociala grupper ökat sedan 1980-talet. Skillnaderna i återstående medellivslängd vid 30 års ålder beroende på utbildningsnivå var hos kvinnor 1986 2 år i jämförelse mellan personer med lång utbildning och personer med kort utbildning. 2010 var samma siffra 4,5 år. För män har samma siffra ökat från 3,4 år 1986 till nästan 5 år 2010.

FOLKHÄLSA

En god folkhälsa är både ett tecken på och en förutsättning för en hållbar samhällsutveckling. Generellt sett har mycket av det som ingår i social hållbarhet blivit bättre jämfört med tidigare i historien, många smittsamma folksjukdomar har försvunnit, medellivslängden har ökat, människor har högre materiel standard och lever ett mindre slitsamt liv. Men det har också skapats nya utmaningar. Ett exempel på detta är vällevnadssjukdomar orsakade av bland annat inaktivitet, felaktiga matvanor och tobaksbruk.

Genom samhällsplaneringen kan man skapa förutsättningar för människor att välja goda levnadsvanor och på så sätt bidra till den sociala hållbarheten. Olika grupper har olika förutsättningar för att välja hälsofrämjande levnadsvanor. Dessa förbättras dock genom tillgång till parker, grönområden, mötesplatser samt gång- och cykelbanor.

Foto: Kennet Ruona

Foto: Gabriella Pässe

Kommuninvånarnas hälsa påverkas till stor del av livsvillkoren i lokalsamhället. Den senaste välfärdsbeskrivningen för Lunds kommun från 2012 ger en generellt positiv bild av Lunds kommun där majoriteten har goda förutsättningar inom välfärdsområden som god fysisk miljö, boende, rekreation, sociala relationer med mera. Det går dock att se att dessa förutsättningar inte är jämt fördelade i kommunen. I välfärdsbeskrivningen konstateras att de områden som har sämst folkhälsa kopplat till ett antal faktorer är: Linero, Klostergården, Värpinge, Kobjer och Gunnesbo. Bäst folkhälsa finns i Jernåkra/Nilstorp och Valkärratorn/Stångby. Förutom skillnader geografiskt går det också att se skillnader mellan kvinnor och män, olika åldersgrupper, arbetslösa och icke-arbetslösa och personer födda i Norden och personer födda utanför Norden.

TEKNIKUTVECKLING, DIGITALISERING OCH AUTOMATISERING

Teknikutvecklingen, den ökade digitaliseringen och automatiseringen kan tänkas få ett antal konsekvenser. Digitalisering och automatisering leder idag till, och kommer även att fortsätta leda till, att jobb som utförs av människor istället utförs av maskiner och datorer. Detta leder till att jobb försvinner och kan därmed skapa en ökad arbetslöshet och en förändrad skattebas.

Teknikutvecklingen kan hjälpa till i arbetet med den so-

ciala hållbarheten. Människor har olika förutsättningar och behov gällande en god livsmiljö. Varierande förutsättningar för bland annat människor med funktionshinder kan till exempel tänkas avhjälpas med teknikutveckling som kan skapa nya och förbättrade förutsättningar för denna grupp. Teknikutvecklingen ger också avtryck i stadsmiljön, hela tiden och på olika sätt. Ett aktuellt exempel som beror på tidigare teknikutveckling är spelet Pokémon Go, vilket har fått effekter som att fler människor är ute och rör på sig mer.

I framtiden kan teknikutvecklingen bland annat tänkas skapa möjligheter att hantera stora och komplexa informationsmängder som till exempel kan ge en bättre och ökad förståelse för människors behov. Det kan också bli möjligt att leverera med välfärd, till exempel bota fler sjukdomar.

ATTRAKTIVITET

Attraktivitet och en plats identitet blir allt viktigare när människor väljer var de vill bo och leva. Det funktionella i städer, så som bostäder och samhällsservice har blivit, eller antas ha blivit, alltmer lika. Det blir därför andra värden som lockar människor till vissa platser, städer eller kommuner. Det viktiga blir istället identiteten, särarten och det som en plats representerar. Det är därför viktigt att se hela kommunen och de olika områdenas unika kvaliteter i ett större sammanhang och planera utifrån alla områdets och orters förutsättningar och behov i förhållande till helheten.

Foto: Miriam Preis

Barnperspektivet

Barn är alla människor under 18 år, vilka i Lunds kommun utgör ungefär var femte invånare. Den fysiska miljön ska fungera för de individer som använder den. Barn som grupp använder de flesta miljöer, men har ingen eller liten möjlighet att påverka utformningen. Barnperspektivet är ett av de prioriterade områdena i EVP för Lunds kommun 2014-2018. Barnperspektivet introduceras därför här i korthet.

Vuxna betraktas generellt som mogna, sociala och fullkomliga individer. Barn ses däremot ofta som ofärdiga och på väg mot något annat, nämligen vuxenvärlden. Uppfattningen har under senare år emellertid ändrats i en positiv riktning där barn ges större utrymme och erkännande och uppmärksammas för den kompetens de besitter. Barn betraktas inte heller längre i samma utsträckning som en enda homogen grupp som tycker likadant eller upplever samma saker.

Själva begreppet barnperspektiv kan behöva en kort förklaring för att inte förväxlas med det liknande barnets perspektiv. Det vanliga är att i planeringssammanhang arbeta utifrån ett barnperspektiv. Detta handlar egentligen om vuxnas tolkning av barnens bästa och vilja, i fråga om att tillgodose behov liksom att säkerställa att rättigheter beva-

kas utan att vuxenperspektivet blir dominerande. Barnets perspektiv kan vi däremot bara få på ett sätt, och det är genom att barnen själva kommer till tals om hur de ser på sig själva och sina liv.

Exempelmål

- Utveckla arbetet med barnrättsperspektiv, till exempel barnkonsekvensanalyser
- Beakta särskilt konsekvenserna för barn och ungas närmiljö i den fysiska planeringen och vid ny- och ombyggnation av skolor och förskolor

Centrala utgångspunkter

I kommande del presenteras olika faktorer som bedömts vara centrala utgångspunkter i arbetet med social hållbarhet i planeringen i Lund.

MÖTEN OCH SAMSPEL

Möten som skapar öppenhet, tillit och tolerans och förmår överbrygga olikheter mellan människor är en förutsättning för en socialt hållbar utveckling.

Mötesplatser

En metod för fler möten och ökat samspel är att skapa mötesplatser på strategiska platser. I praktiken kan det vara komplicerat och en större mångfald och fler möten leder inte automatiskt till ökad interaktion. Nya eller förbättrade stråk, målpunkter och mötesplatser kan skapa nya möten och överbrygga barriärer och på så sätt minska segregation, polarisering och mentala avstånd mellan olika grupper. Utbudet av sådana platser måste vara jämnt fördelat i staden och kommunen för att åstadkomma rörlighet över gränser och en miljö där såväl planerade som oplanerade möten tar plats. Ny kompletterande och tätare bebyggelse i den befintliga byggda stadsmiljön är ett sätt att riva fysiska såväl som mentala barriärer och att få in nya grupper och aktörer i ett område, under förutsättning att det görs på rätt sätt.

Närhet och tillgänglighet

Närhet och tillgänglighet är en annan central del för att bygga en stad av möten och samspel liksom ett vardagsliv på lika villkor. Trafiksystemet är en komponent för att socialt sammanlänka stadens olika delar. Trafiken, och främst kollektivtrafiken, är också en plats för möten och en funktion som många invånare på något sätt brukar. Mötesplatser som denna, dit "alla" kommer, är en viktig resurs i samman-

hanget och måste tas omhand och utvecklas. Lokalisering av främst samhällsservice men också handel är en annan aspekt av betydelse för möten mellan människor, och för att skapa förutsättningar för ett jämlikt vardagsliv. Att placera samhällsservice strategiskt, på så sätt att den knyter samman olika områden kan vara ett sätt att uppmuntra möten mellan människor. Skolan är ett annat bra exempel. Det är en kontaktyta med stor potential för möten mellan människor med olika erfarenheter, men som är beroende av geografiskt läge för att åstadkomma en sådan blandning.

Diskussionsfrågor

- Hur skapas gränsöverskridande stråk, målpunkter och mötesplatser?
- Hur värnas ett sammanlänkande kollektivtrafiksystem?
- Hur kan socialt strategiska placeringar av samhällsservice prioriteras?

Exempel: Samutnyttjande

Metoden går ut på att en lokal eller plats kan användas av flera olika aktörer och vid olika tider på dygnet. I skolor där undervisning bedrivs dagtid kan t.ex. föreningar ha aktiviteter kvällstid. Lösningen skapar "ny-gamla" målpunkter och mötesplatser, och kan sammanföra en blandning av människor samt skapa liv och rörelse i staden under större delar av dygnet.

DELAKTIGHET OCH IDENTITET

När människor har möjlighet att påverka sina livsvillkor, och i viss mån samhällsutvecklingen, skapas en känsla av gemenskap, identitet, delaktighet, och inflytande.

Miljöer och offentliga platser som erbjuder delaktighet i någon mening får också positiva effekter som minskad isolering, ensamhet och otrygghet. Det handlar om att delaktighet stärker det sociala kapitalet. Delaktighet och identitet i ens närområde är mycket betydelsefullt för såväl individens välmående som för kvarterets, stadsdelens, stadens och kommunens. En stark identitet kan locka nya invånare och näringsliv att etablera sig på platsen, och inte minst fungerar det som en källa till styrka och gemenskap – under förutsättning att det görs på ett sätt som fungerar med den befintliga befolkningen

Fysiskt

Delaktighet och identitet kan stärkas genom att från kommunens sida arbeta med planering och att skapa fysiska förutsättningar. Utveckling av stadens och kommunens kvaliteter i egenskap av demokratiskt och kulturellt forum, i form av mötesplatser som torg, parker och bibliotek, är ett tillvägagångssätt. Tillgänglighet i flera aspekter är då viktigt, exempelvis fysisk, ekonomisk och social. Fysisk i fråga om möjlighet att kunna ta sig till platsen på ett smidigt sätt, ekonomisk och social i aspekter av kostnader för individen och upplevda sociala trösklar. Identitet kan också vara knuten till vissa speciella företeelser, som fritidsanläggningar, eko-byar och parker.

Socialt

Det går även att arbeta genom att låta invånarna mer konkret delta i utformning av den fysiska miljön liksom bedriva dialog i planeringsprocesser. Genom att öppna upp för invånare att vara mer delaktiga och sätta sin prägel på utformningen av rummet föds en starkare identitet och demokrati, med konkreta effekter som till exempel minskad vandalisering tack vare ökad omsorg och känsla för platsen. Det ger också bättre verktyg för att själv beskriva sin närmiljö vilket blir ytterligare identitetsskapande. Målet bör vara att genom att utveckla nya dialogmodeller stärka delaktigheten och tilliten.

Diskussionsfrågor

- Hur kan kommunens och stadens demokratiska forum stärkas?
- Hur värnas identitetsskapande inslag i kommunen?
- Hur kan invånarna bli mer delaktiga i utformningen av rummet?

Foto: Kennet Ruona

Trygghet

Känsla av trygghet är av stor vikt för individens hälsotillstånd och handlar indirekt om att ha kontroll över sin vardag.

Trygghet är en subjektiv upplevelse och varierar från person till person. Studier visar att känsla av trygghet är större i resursstarka områden, och mindre i resurssvaga områden. Dessutom är betydligt fler kvinnor än män otrygga. Trygghet är alltså en betydande jämlikhets- och jämställdhetsfråga. Otrygghet leder till begränsningar i rörlighet i fråga om bland annat vilka transportsätt eller vägar i det offentliga rummet som väljs.

Fler människor i rörelse i stadsrummet genererar en trygghetskänsla. Ett sätt att skapa och stärka rörelsemönster är genom levande, funktionsblandade stadsdelar med lättillgängliga mötesplatser och goda kommunikationer så att staden befolkas under större delen av dygnet. Orienterbarhet och överblick av platsen samt tydlighet mellan det offentliga och det privata kan också ge positiva effekter.

Barriärer i staden, fysiska eller mentala, kan orsaka otrygghet och påverkar människors rörelse i rummet. Effekten beror ibland mindre på utseendet på själva barriären, och mer på de aktiviteter som kantar den. Stråk utan social kontroll eller regelbunden rumslighet kan upplevas åtskiljande och otrygga. Här går det att komplettera staden med nya målpunkter och attraktioner som skapar rörlighet över gränser och som kan överbygga barriärerna. Att genom stadsplanering stärka invånarnas delaktighet och inflytande kan ge ett klimat med större trygghet och ökad social kontroll.

Diskussionsfrågor

- Hur kan man skapa strukturer som leder till att fler människor rör sig i rummet?
- Hur kan man stärka orienterbarheten och överblicken över rummet?
- Hur kan man överbygga barriärer?

HÄLSA, GRÖNA RUM OCH REKREATION

Skillnader i hälsa, fysisk och psykisk, ger ofta uttryck för sociala skillnader. Med utgångspunkt i de svenska folkhälsomålen och det sociala hållbarhetsperspektivet måste stadsplaneringen därför skapa förutsättningar för goda och jämlika livsvillkor och livsstilar.

Många av hälsans bestämningsfaktorer ligger utanför den enskildes kontroll och styrs av en mängd faktorer på olika geografiska skalor. Det kan till exempel vara politiska och ekonomiska strategier och byggd miljö. Stadsbyggnadens hälsoinverkan finns på flera områden, men mest konkret är kanske tillgång till natur och grönska, möjligheter till rekreation och fysisk aktivitet samt miljöaspekter. Olika ålders- och socioekonomiska grupper använder olika delar av utemiljön på olika sätt, beroende på såväl preferenser som möjligheter.

Gröna rum

Gröna miljöer och växtlighet kan bland annat bidra till ökad utomhusvistelse och fysisk aktivitet samt minskad stress. Man har bland annat sett att barn som har tillgång till naturrika gårdar är betydligt mer fysiskt aktiva än barn som inte har det. Tänkvärt är att grönska på fasader eller tak också fyller en stor funktion, även om stadens små gröna ”plättar” måste kompletteras med större platser och ytor. Viktigast av allt är att skapa rum för tillräckligt många, lättillgängliga och kvalitativa grönområden samt platser för lugn och avskildhet – inte minst i en förtätningskontext. Närheten är också en viktig faktor då man har sett att besöksfrekvensen minskar om avståndet till grönområdet är mer än 200 meter från bostaden.

Rekreation och fysisk aktivitet

Fysiska strukturer kan uppmuntra respektive motarbeta rekreation och fysisk aktivitet. Studier visar att miljöer som anpassats för att gynna till exempel fotgängare och cyklister genererar högre fysisk aktivitet hos befolkningen. Det gäller alltså inte bara organiserad träning och motion, utan även vardagliga aktiviteter som lek eller transport. För att förbättra den fysiska aktiviteten och därmed också bidra till en socialt hållbar utveckling är det viktigt att bland annat skapa möjligheter för människor att ta sig till grönområden, att göra skol- och förskolegårdar gröna och förbättra belysning och halkbekämpning på gång- och cykelvägar. Genom att främja fysisk aktivitet minskar problem med till exempel välfärdssjukdomar.

Miljöaspekter

Omgivningsfaktorer som buller och luft- och markföroreande gifter kan i hög grad påverka hälsan. Vad gäller buller och gifter går det att verka kompenserande i form av exempelvis grönstruktur. I vissa fall går det även att minimera störningar och utsläpp, till exempel genom trafikplanering.

Diskussionsfrågor

- Hur kan man skapa nära och kvalitativa grönområden?
- Hur kan man uppmuntra till fysisk aktivitet genom stadsplaneringen?
- Hur kan man kompensera och minimera buller och gifter?

Foto: Kennet Ruona

Exempelmål

- Skapa möjligheter att ta sig till grönområden på olika sätt, till exempel med kollektivtrafik
- Förbättra belysning och halkbekämpning på gång- och cykelvägar
- Värna promenadvänliga gångslingor i naturmiljö
- Skapa gröna skol- och förskolegårdar

Foto: Gabriella Pässe

BOSTADSFÖRSÖRJNING OCH BOENDEMILJÖ

Frågan om boende behandlas främst i PM Framtidens boende. Frågan belyses dock även kort i detta PM. Både rumsliga och sociala åtgärder är nödvändiga för att åstadkomma en socialt hållbar bostadsförsörjning och boendemiljö. Alla stadsdelar måste vara attraktiva att bosätta sig i och hålla en hög kvalitet.

Boendemiljön och tillgång till bostad påverkar hälsan på flera plan, dels direkt genom bebyggelsens fysiska struktur och dels genom faktorer som trångboddhet, hemlöshet och bostadsdiskriminering.

Bostadsförsörjning

Bostadsbristen är inte lika närvarande för kapital- och köpstarka grupper som för andra. I Lund är det framförallt unga vuxna, studenter och nyanlända som har svårt att få en bostad. Ett problem i sammanhanget är att nybyggnation eller upprustning av befintlig bebyggelse ofta ger höga boendekostnader och även gentrifiering, oavsett upplåtelseform. Ett annat problem är att de flesta bostäder som byggs finns i bostadsmarknadens övre skikt. Att arbeta för ett uppdaterat och inkluderande bostadsförsörjningsprogram med varierade upplåtelseformer, storlekar och prislägen är därför en nyckelfaktor. Det är angeläget att ha en god dialog med

de redan boende. Dels för att kunna stärka områdets identitet, men också för att kunna förnya utan målet att förändra befolkningssammansättningen. Utvecklingen måste anpassas efter de boendes intressen och ekonomiska möjligheter.

Boendemiljö

Den sociala stabiliteten och identiteten inom ett område, liksom goda kopplingar utåt till andra, är angeläget för att få ett bra socialt klimat. Faktorer som bidrar till ett ökat folkliv och gör platser mer trivsamma ger också värdefulla effekter som trygghet och social kontroll. För att skapa mer jämlika förutsättningar och hälsofrämjande boendemiljöer är närhet och tillgänglighet till basala behov och funktioner, som service och grönska, av stor vikt. Boendemiljöns kvalitet är särskilt väsentlig för de invånare som inte har möjlighet att röra sig långt hemifrån, utan i vardagen är beroende av en god närmiljö. Barn och äldre är två exempel. En metod är att utvidga och utveckla hemmet med hjälp av goda utemiljöer nära bostaden.

Kommunens verktyg

Kommunens verktyg för att arbeta med bostadsförsörjning är främst planmonopolet, markpolitik, exploateringsavtal, allmännyttiga bostadsbolag samt köp och försäljning av mark. Makten avseende upplåtelseformer och boendepriiser är dock relativt liten.

Diskussionsfrågor

- Hur kan man skapa en variation av upplåtelseformer, storlekar och prislägen på bostäder?
- Hur kan man på bästa sätt ta hänsyn till befintliga socioekonomiska strukturer vid om- eller nybyggnation?

PM17

Social hållbarhet

Social hållbarhet är en viktig byggsten för att skapa ett gott samhälle, en bra stad och kommun. Social hållbarhet är inte ett begrepp som ger exakta formuleringar eller mätbara värden, utan anger snarare en utvecklingsriktning. Genom att jobba med social hållbarhet, samspel och mötesplatser där olika grupper möts kan man motverka polarisering och skapa ett tryggare och mer jämlikt samhälle.

I VILKET SKEDE I ÖVERSIKTSPLANEARBETET ÄR VI NU?

PM-arbetena är inte politiskt antagna utan utgör endast underlag i arbetet med Lunds kommuns nya översiktsplan. De samlar kunskap och väcker angelägna stadsplaneringsfrågor inom flera olika områden. Parallellt med framtagandet av dessa PM arrangerades under hösten 2016 workshops för medborgare, medarbetare i Lunds kommun samt andra aktörer. Det arrangerades även några utåtriktade seminarier. Resultatet av detta inledande arbete har sammanställts i en samrådshandling under våren och sommaren 2017, en samrådshandling som alla lundabor och andra aktörer kan ta del av under samrådstiden hösten 2017. Slutligen ska den nya översiktsplanen antas i kommunfullmäktige. Följande PM har tagits fram:

1. Spaning efter framtida sammanhang
2. Medborgardialog
3. Framtidens boende
4. Stadsbyggnadsstrategier
5. Förtätning i Lund
6. Arkitektur, identitet och varumärke
7. Näringsliv
8. Stadsliv och möten
9. Grön infrastruktur och ekosystemtjänster
10. Hållbar energi i Lund
11. Mobilitet och infrastruktur
12. Ett klimatanpassat Lund
13. Stadskärnan
14. Lund i Regionen
15. Kulturmiljö
16. Vatten
17. Social hållbarhet

